ЕКОЛОГІЯ ПРАВО ЛЮДИНА

Прогрес за Розділом 27 «Довкілля та зміна клімату» переговорного процесу про вступ України до ЄС

Тіньовий звіт

Тіньовий звіт
про прогрес за Розділом 27 “Довкілля та зміна клімату” переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу

Вступ

Розділ 27 переговорного процесу про вступ України до ЄС “Довкілля та зміна клімату” охоплює величезний обсяг acquis ЄС. Він ставить перед Україною складні завдання з огляду на масштаби реформування національного законодавства, і не менш складні та дороговартісні з огляду їх практичного впровадження.

У березні цього року Європейська Комісія передала Україні так звані «заключні бенчмарки», за якими і сама Єврокомісія, і країни-члени будуть оцінювати готовність України до закриття відповідних розділів та фактично вступу до Європейського союзу. Вже 1 квітня 2026 року уряд України затвердив Національну програму адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС) (далі - Нацпрограма), яка визначила, що саме і в які строки має зробити держава для транспозиції та впровадження права ЄС в Україні. Програма структурована відповідно до переговорних кластерів і розділів, більшою мірою враховує «заключні бенчмарки» Європейської комісії, та передбачає надзвичайно амбітні строки виконання передбачених нею завдань.

При цьому, Нацпрограма підтверджує, що станом на початок 2026 року у більшості екологічних підсекторів зберігалася невідповідність або лише часткова відповідність праву ЄС і роботи попереду іще дуже багато. В цьому аналітичному документі ми зробимо перший огляд прогресу України у досягненні заключних бенчмарків за розділом 27 “Довкілля та зміна клімату” та відзначимо ті реалізовані у 2026 році заходи, які якісно позначилися на досягненні відповідних бенчмарків, а також підсвітимо ті ініціативи, які навпаки видалили Україну від європейських орієнтирів.

Бенчмарк 27.1

Україна має високий рівень наближення законодавства до горизонтального екологічного acquis та продемонструвала надійний і відчутний досвід імплементації та забезпечення виконання в цій сфері, зокрема щодо **оцінки впливу** (директиви про оцінку впливу на довкілля та стратегічну екологічну оцінку), особливо для інфраструктурних інвестицій, забезпечуючи при цьому дотримання вимог щодо **доступу до інформації**, транскордонних консультацій та **доступу до правосуддя** з питань довкілля. Україна продемонструвала, що буде готова ефективно імплементувати та забезпечувати виконання горизонтального законодавства до дати вступу, зокрема забезпечуючи достатній адміністративний потенціал на національному та регіональному і місцевому рівнях. Україна забезпечує відповідність своєї інфраструктури просторових даних Директиві INSPIRE.

У 2026 році Україна зберегла законодавчу основу для здійснення оцінки впливу на довкілля (далі – ОВД) та стратегічної екологічної оцінки (далі – СЕО), однак практика їхнього застосування залишається недосконалою, а окремі законодавчі ініціативи створюють ризики послаблення цих інструментів. У звіті за 2026 рік Європейська комісія відзначила лише часткову узгодженість горизонтального екологічного законодавства України з *acquis ЄС* та наголосила на необхідності застосування процедур ОВД і СЕО до всіх видів діяльності, планів і програм, що підпадають під їхню дію. Водночас запровадження широких винятків для окремих категорій проєктів може

призвести до обходу вимог щодо оцінки екологічних наслідків, участі громадськості та врахування сукупного впливу.

Особливе занепокоєння викликає Закон України № 4961-IX від 2 вересня 2026 року щодо вдосконалення функціонування індустріальних парків. Ним передбачено виключення облаштування індустріальних парків із переліку видів планованої діяльності, що підлягають ОВД. Такий підхід створює ризик уникнення комплексної оцінки впливу індустріального парку як єдиного територіально та функціонально пов'язаного об'єкта, зокрема сукупного навантаження на повітря, водні ресурси, ґрунти, природні території та здоров'я населення. Окремо слід враховувати, що цим Законом скасовано граничне обмеження площі індустріального парку, що посилює ризики фрагментарного оцінювання впливу його окремих об'єктів. Відповідні положення цього Закону мають набути чинності 26 грудня 2026 року.

Ще одним прикладом послаблення процедурних гарантій є постанова Кабінету Міністрів України від 4 червня 2026 року № 836, якою запроваджено експериментальний порядок проведення ОВД на територіях, де ведуться або велися бойові дії. Зокрема, цей порядок передбачає незастосування вимоги щодо подання повідомлення про плановану діяльність до Єдиного реєстру з ОВД та скорочений 12-денний строк громадського обговорення обсягу досліджень.

Як проблеми практичної реалізації ОВД варто згадати те, що звіти з ОВД нерідко не містять достатньої інформації про можливий вплив на довкілля та розглянуті альтернативи, а механізми перевірки достовірності поданих даних і післяпроєктний моніторинг залишаються недостатніми. У сфері СЕО проблемами є неповне охоплення документів державного планування, неналежна якість звітів, неповнота відомостей у відповідному реєстрі та формальний характер моніторингу наслідків реалізації документів. Державний нагляд за дотриманням вимог ОВД і СЕО також залишається обмеженим через воєнні обмеження на проведення перевірок.

Показовим прикладом є планована діяльність із будівництва вітрової електростанції на полонині Руна в Закарпатській області. Цей випадок демонструє низку проблемних аспектів застосування процедури ОВД, зокрема щодо належного врахування можливого транскордонного впливу відповідно до Конвенції Еспо, забезпечення права громадськості на участь у процедурі та повноти визначення всіх складових планованої діяльності. Зокрема, проблемним є питання врахування впливів, пов'язаних не лише безпосередньо зі спорудженням вітрових установок, а й із супутньою інфраструктурою: вирубуванням лісів для прокладання ліній електропередач та будівництва під'їзних доріг. Крім того, дана справа є прикладом проблем дієвості контролю за дотриманням вимог висновку з ОВД.

У сфері транскордонної ОВД Україна продовжує здійснювати окремі процедури відповідно до Конвенції Еспо. Водночас справа щодо полонини Руна демонструє необхідність не лише формального дотримання процедурних вимог, а й належної перевірки підстав для оцінки транскордонного впливу та реального врахування відповідних міжнародних зобов'язань.

Рівень транспозиції acquis ЄС у сферах, пов'язаних з Оргуською конвенцією, в Україні попри довготривалу збройну агресію підтримується загалом високим. Водночас ефективність імплементації є обмеженою та потребує подальшого вдосконалення. В рамках «Екосистеми» - єдиної національної офіційної онлайн-платформи накопичення екологічної інформації, акумульовано значний обсяг екологічної інформації, яка включає, зокрема, реєстри з оцінки впливу на довкілля, стратегічної екологічної оцінки, реєстр інтегрованих довкіллєвих дозволів, національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів ітд. Разом з тим, доступ до значної частини цих даних передбачає обов'язкову ідентифікацію та авторизацію за допомогою електронного підпису, що створює суттєві бар'єри для широкого доступу громадськості, зокрема для

мешканців сільських територій. Запити на отримання екологічної інформації, як правило, оперативно обробляються на рівні центральних органів виконавчої влади. Водночас на регіональному та місцевому рівнях спостерігається значно нижчий рівень ефективності реагування.

Додатковим викликом є те, що Закон України від 2022 року щодо державної системи моніторингу довкілля та екологічної інформації, який забезпечує повну транспозицію відповідних положень acquis у сфері екологічної інформації, досі не набрав чинності. Його імплементація відкладена до припинення або скасування воєнного стану, що призводить до тривалого регуляторного вакууму.

Невиконаним залишається рішення Наради Сторін Орхуської конвенції щодо України у справі, яка зачепила усі три “стовпи” конвенції, і виконання якого потребуватиме внесення змін до ряду законодавчих актів України, зокрема, і до Закону України “Про угоди про розподіл продукції”, з питань доступу громадськості до текстів таких угод, як на етапі їх розроблення, так і на етапі після підписання, з питань місця процедури з оцінки впливу на довкілля у випадку передачі надр у користування на умовах угод про розподіл продукції, а також щодо права неурядових екологічних організацій оскаржувати рішення і дії органів державної влади та інвесторів, пов'язаних із угодами про розподіл продукції, в судах. Національна програма адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС) присвячує цьому питанню особливу увагу, зокрема першим завданням першої цілі за цим розділом є розроблення та прийняття Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання міжнародних зобов’язань за Орхуською Конвенцією. Основним виконавцем визначено на Мінекономіки, строк виконання – до грудня 2026 року. Разом з тим, заходи на виконання цього завдання досі не вживалися.

Щодо Директиви INSPIRE, в Україні створено законодавчу та організаційну основу національної інфраструктури геопросторових даних, зокрема функціонує Національний геопортал НІГД. Проте обмеження доступу до нього в умовах воєнного стану звужують можливості громадськості та інших користувачів отримувати геопросторову інформацію. Відтак наявність нормативної й технічної основи сама по собі не підтверджує повної відповідності вимогам INSPIRE щодо доступності, сумісності та обміну просторовими даними.

Таким чином, у 2026 році Україна забезпечила подальше функціонування процедур доступу до екологічної інформації, процедур ОВД і СЕО, а доступу до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. Водночас неповнота оцінки екологічних наслідків, недопущення штучного поділу проєктів та необґрунтовані винятки, виключення цілих категорій діяльності з-під дії екологічної оцінки, а також невиконане рішення Наради Сторін Орхуської конвенції щодо України потребують якнайшвидшого врегулювання.

Бенчмарк 27.2

Україна узгодила acquis ЄС щодо **відповідальності за шкоду навколишньому середовищу та екологічних злочинів** і продемонструвала міцні результати у боротьбі з екологічними злочинами, такими як злочини проти дикої природи та погіршення стану середовищ існування, незаконне перевезення або скидання відходів, злочини, пов'язані із забрудненням, та незаконна торгівля небезпечними речовинами, і здатна забезпечити виконання положень законів.

Станом на грудень 2026 року Директива ЄС про екологічну відповідальність не транспонована в національне законодавство України, що становить одну з ключових

прогалин у сфері горизонтального екологічного законодавства. Існуючі в Україні механізми відшкодування шкоди, заподіяної порушенням природоохоронного законодавства передбачають компенсацію екологічної шкоди виключно у грошовій формі без належного спрямування коштів на відновлення складової довкілля, яке постраждало. Відшкодування екологічної шкоди здійснюється через змагальні судові процедури, де екологічна інспекція виступає позивачем. При цьому співвідношення між нарахованою та фактично відшкодованих державі шкодою становить приблизно 10:1. Для повноцінної транспозиції Директиви необхідне комплексне реформування національної системи відповідальності за екологічну шкоду, яке включатиме прийняття спеціального закону про відповідальність за екологічну шкоду та внесення змін до значної кількості національних законів, а також прийняття ряду технічних нормативно-правових актів на основі відповідних положень законодавства ЄС.

Національне законодавство досі не в повній мірі відповідає положенням Директиви про екологічні злочини (включаючи її попередню редакцію). Основні невідповідності стосуються відсутності кримінальної відповідальності юридичних осіб за екологічні злочини, хоча така відповідальність існує в інших сферах, обмеженого переліку екологічних кримінальних правопорушень, невідповідності ключових термінів, якими оперує законодавство ЄС та національне законодавство у цій сфері (зокрема, таких понять як «оселища», «охоронювані види», “спеціальні охоронювані території”, «екологічна шкода»), недостатньо розвинених процедурних механізмів боротьби із екологічною злочинністю. Транспозиція оновленої Директиви про екологічні злочини у національно законодавство вимагатиме суттєвих змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та пов’язаного законодавства.

Окреме занепокоєння викликає встановлення в Національній програмі адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС) дуже віддалених строків впровадження Оселищної та Пташиної директив. Зокрема, Програма відкладає прийняттям законодавчих рамок щодо територій Natura 2000 до 2030 року. Натомість повноцінна транспозиція Директиви про екологічні злочини є неможливою без попереднього перенесення у національне законодавство положень таких засадничими актів ЄС, як Оселищна директиви.

Демонстрація практичних результатів щодо боротьби із екологічними злочинами також залишається ускладненою. Процедури екологічних перевірок в Україні регулюються рамковим Законом про державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності, який істотно обмежує їхню ефективність. Перевірки є надмірно зарегульованими, строки та інструменти реагування — обмеженими. Натомість, спеціальний акт первинного законодавства у сфері екологічного контролю фактично відсутній. Законопроєкт про державний екологічний контроль вже котрий рік не розглядається парламентом. В той же час, існуюча нормативна база суттєво перешкоджає ефективному контролю за дотриманням природоохоронного законодавства та боротьбі із екологічними злочинами. У період воєнного стану планові перевірки дотримання суб'єктами господарювання вимог природоохоронного законодавства припинені, а позапланові здійснюються лише у виняткових випадках за погодженням відповідних центральних органів. На практиці протягом останніх років екологічні перевірки промислових об’єктів проводилися вкрай обмежено, навіть за наявності сигналів про серйозні порушення. У поєднанні з відсутністю належної транспозиції Директиви про екологічну відповідальність та прогалинами у сфері екологічних злочинів це призводить до фактичної відсутності ефективних механізмів забезпечення дотримання екологічного законодавства у державі. В квітні 2026 році Парламент ухвалив новий закон Про основні засади державного нагляду (контролю), положення якого могли б забезпечити певне наближення до стандартів ЄС, але набрання ним чинності відкладено до завершення воєнного стану.

За бенчмарком 27.2 у 2026 році не видається можливим відзначити жодного прогресу, втім на 2027 рік покладаються величезні сподівання: відповідні завдання включені до планів проєктів технічної підтримки Мінекономіки, а Нацпрограма передбачає схвалення відповідних актів первинного законодавства вже до кінця 2027 року.

Бенчмарк 27.3

Україна продовжує наближення до відповідного acquis ЄС щодо якості повітря та деяких атмосферних забруднювачів. Вона щорічно звітує про викиди відповідно до Директиви NEC, прийняла Програму державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря та представила аналіз стратегій контролю викидів, що є ефективними з точки зору витрат, на 2030 рік. Україна продовжує вживати заходів для покращення якості повітря, зокрема в районах, де перевищено граничні значення ЄС, зокрема шляхом розробки або оновлення планів якості повітря, як передбачено Директивами про якість атмосферного повітря.

У сфері якості атмосферного повітря законодавство України частково відповідає законодавству ЄС. Україна не апроксимувала Директиву (ЄС) 2016/2284 Європейського Парламенту та Ради від 14 грудня 2016 року про скорочення національних викидів певних забруднювачів атмосферного повітря, метою якої є скорочення викидів для антропогенних атмосферних викидів діоксиду сірки (SO2), оксидів азоту (NOx), неметанових летких органічних сполук (NMVOC), аміаку (NH3) і дрібних твердих часток (PM2,5) через розробку та впровадження національних програм контролю забруднення повітря. Відповідно Україна не має обов'язку звітувати про викиди відповідно до цієї директиви. Форма Програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря була затверджена ще у 2021 році, і у 2026 році вона була оновлена. На національному рівні відсутня Програма моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря. Обласні та міські державні адміністрації розробляють та затверджують власні програми моніторингу для конкретних зон (наприклад, Львівська, Івано-Франківська, Полтавська та інші зони) на відповідні періоди (зокрема на 2026–2030 роки). Також директива вимагає прийняття національних програм контролю якості забруднення повітря, а Україна такої програми не має. Також на місцевому рівні не розроблені плани якості повітря, як вимагається відповідною Директивою, адже не має системних та якісних даних моніторингу щодо якості атмосферного повітря та рівнів його забруднення.

ЄК нагадує про необхідність встановлення моніторингу викидів летких органічних сполук. Такий моніторинг цих забруднюючих речовин передбачено в Порядку здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря. Зміни у 2024 році до цього порядку ввели положення щодо моніторингу летких органічних сполук та ввели визначення таких: це органічні сполуки походженням з антропогенних і природних джерел, крім метану, які визначені у списку Б пункту 1 додатка 2 та/або можуть утворювати похідні сполуки шляхом фотохімічної реакції з оксидом азоту під впливом сонячного світла. Моніторинг цих сполук може відбуватися за рішенням місцевих органів виконавчої влади, органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища або органів місцевого самоврядування з урахуванням даних, одержаних у результаті здійснення заходів державного нагляду (контролю) та державного соціально-гігієнічного моніторингу, інформації з Національного реєстру викидів та перенесення забруднювачів, даних передбаченої законодавством звітності (включаючи державну статистичну звітність), а також даних та інформації щодо об’єктів, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану атмосферного повітря, в окремих зонах та агломераціях. На практиці такий моніторинг ще не відбувається.

Україна не вживає заходів для покращення якості повітря, зокрема в районах, де перевищено граничні значення показників якості, оскільки дані моніторингу є несистемними та фрагментарними, інфраструктура моніторингу застаріла, тому і не розробляються плани якості повітря.

В 2026 році за допомоги проєкту українсько-фінського проєкту інституційної співпраці UFAIR було запущено шість нових індикативних станцій моніторингу атмосферного повітря, які функціонують у Львівській, Івано-Франківській, Сумській, Запорізькій областях та в агломерації Івано-Франківськ. Станції працюють в автоматизованому режимі та забезпечують вимірювання ключових показників якості повітря, зокрема: діоксиду азоту (NO_2); озону (O_3); оксиду вуглецю (CO); твердих частинок (PM_{10} та $PM_{2.5}$). Ще два фіксовані пункти спостереження за якістю повітря мають бути доставлені в Україну до кінця 2026 року. Ці пункти відповідатимуть еталонним стандартам та забезпечать ще більш точні й репрезентативні дані для оцінки якості атмосферного повітря. За оцінками фінських колег, Україні потрібно ще багато зробити для налагодження моніторингу атмосферного повітря, а саме: модернізувати вимірювальні техніки, проводити заміри 24/7 та поширювати результати моніторингу для громадськості, моніторити нові забруднювачі – тверді частки 2.5, тверді частки 10, озон, Бенз(а)пірен, арсен та ртуть.

Також слід підвищити спроможності відповідних органів - суб'єктів моніторингу та покращити співпрацю на державному, регіональному та місцевому рівнях. За оцінками фінських фахівців, Україні потрібно 50 млн євро на модернізацію системи моніторингу, з них 43 млн євро на модернізацію обладнання, і 7 млн на посилення інституційної спроможності, адже займатися системою мають біля 50 працівників на всіх рівнях. Для того, щоб система моніторингу атмосферного повітря відповідала вимогам ЄС, Україна повинна мати біля 170 станцій моніторингу, в тому числі в сільських територіях, та посилити інституційну спроможність кваліфікованими працівниками.

В Україні діє Технічний регламент щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив, який передбачає граничний вміст сірки в цих видах палива для зменшення викидів сірки в атмосферне повітря під час згорання цього палива. Такі норми необхідні для апроксимації Директиви (ЄС) 2016/802 Європейського Парламенту і Ради від 11 травня 2016 року щодо зменшення вмісту сірки в деяких видах рідкого палива (кодифікація). З початку 2025 року також відновилися перевірки з боку ДЕІ дотримання вимог цього технологічного регламенту щодо якості палива.

Таким чином, попри фрагментарну імплементацію законодавства ЄС в частині якості атмосферного повітря та моніторингу атмосферного повітря в українське законодавство, практичне впровадження цих норм залишається на дуже низькому рівні. Відсутність належної державної системи моніторингу якості атмосферного повітря на рівні держави, зон та агломерацій робить неможливим і розробку та реалізацію європейських інструментів боротьби із конкретними забруднювачами повітря на місцевому та регіональному рівнях, відслідковування покращення якості атмосферного повітря та інформування населення про якість повітря. Відповідно Україна не може звітувати про якість атмосферного повітря та викиди певних забруднюючих речовин, як це роблять країни-члени ЄС.

Бенчмарк 27.4

Україна продовжує адаптацію до відповідного законодавства ЄС у сфері **відходів,** дотримуючись ієрархії відходів та виділяючи відповідні кошти на інвестиції в інфраструктуру. Україна розробляє програми запобігання утворенню відходів, ухвалює та оновлює плани управління відходами – на національному та регіональному рівнях – які містять інформацію про всі потоки відходів та рішення щодо управління ними, включаючи тип та потужність інфраструктури управління відходами, схеми роздільного збору та економічні інструменти.

У 2026 році Україна продовжила адаптацію законодавства про управління відходами до європейських норм, проте жодних реальних результатів так і не досягнуто. Станом на листопад 2026 року в Україні так і не розроблені вузькопрофільні закони, що гальмує запровадження системи розширеної відповідальності виробника та повноцінного завершення імплементації європейського законодавства.

На грудень 2027 року Нацпрограмою заплановано імплементацію директив та регламентів ЄС у сфері управління відходами, зокрема розроблення та прийняття Законів України:

- про відходи видобувної промисловості;
- про батареї, акумулятори та відходи батарейок і акумуляторів;
- про відходи електричного та електронного обладнання (WEEE);
- про транспортні засоби, які зняті з експлуатації,
- про відходи шин,
- про відпрацьовані оливи;
- про вплив на навколишнє середовище одноразового пластику.

Відповідно до Плану заходів з реалізації Національного плану управління відходами на 2025–2033 роки, розроблення та подання КМУ таких законопроєктів заплановано на 2026 рік, крім законопроекту про відходи видобувної промисловості, розроблення якого заплановано ще на 2025 рік. Проте станом на листопад 2026 року жоден з цих законопроектів не зареєстровано у ВРУ та навіть не оприлюднено їх фінальну версію на сайті Уряду.

Робочою основою для підготовки нової редакції законопроекту про відходи видобувної промисловості є законопроєкт №12180, який було відхилено та знято з розгляду у червні 2025 року. Як повідомило Мінекономіки на своєму сайті, адаптацію українського законодавства до вимог Директиви 2006/21/ЄС про управління відходами видобувної промисловості та подальші кроки з розроблення законопроєкту обговорили під час експертної дискусії за участю представників органів державної влади, бізнесу, громадськості та правничої спільноти. Надалі планується провести фокусні зустрічі з державними органами та бізнес-асоціаціями, які надали зауваження і пропозиції до тексту законопроєкту № 12180, як основи подальшої роботи. Подання законопроєкту до Верховної Ради України заплановано до кінця грудня 2026 року.[1] Станом на листопад 2026 року новий проєкт не напрацьовано.

Немає також діючого спеціального закону, який би імплементував директиву 2006/66/ЄС про батареї і акумулятори та про відходи батарей і акумуляторів. Після зняття в лютому 2023 року з розгляду проєкту Закону України «Про батареї та акумулятори», який готувався ще до прийняття Закону «Про управління відходами», нового законопроєкту наразі не зареєстровано, і системного регулювання поводження з батарейками та акумуляторами на рівні національного законодавства досі немає.

Така ж ситуація і з проєктом закону про «Про відходи електричного та електронного обладнання», який має бути прийнято з метою апроксимації директиви 2018/849/ЄС (WEEE — відходи електричного та електронного обладнання).

Що стосується Директиви 2000/53/ЄС про транспортні засоби, що вийшли з експлуатації, то така теж не імплементована. Однак, як нам відомо з власних джерел, такий ще навіть не почали розробляти. Те саме стосується відходів шин та масел (відпрацьованих олив). Планом заходів з реалізації Національного плану управління відходами на 2025 – 2033 роки передбачено розроблення проєкту закону про транспортні засоби, зняті з експлуатації, відходи шин та масел (олив) у 2026 році.

[1] https://me.gov.ua/News/Detail/adf45982-fc48-45b1-b080-05d35e68d37b?lang=uk-UA&title=UpravlinniaVidkhodamiVidobuvnoiPromislovosti

24 лютого 2026 року на сайті ВРУ було оприлюднено інформацію про те, що Комітетом Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування продовжується робота над наближенням законодавства України до acquis ЄС, зокрема Директиви 94/62/ЄС про паковання та відходи паковання, у рамках напрацювання консолідованої редакції проєкту Закону України «Про паковання та відходи паковання» на основі законопроєктів № 10066-1 та № 10066-2, а також оприлюднено робочу редакцію такого законопроекту. Попри те, що пропозиції до нього збиралися до кінця березня 2026 року, наразі так і не було оприлюднено його фіналізовану версію.

Дещо краща ситуація з апроксимацією Директиви 2019/904 щодо зменшення впливу певних пластикових виробів на довкілля. 19 жовтня 2026 року проєкт Закону України «Про зменшення впливу пластикової продукції на довкілля» було оприлюднено для обговорення на сайті Мінекономіки.[2] Фактично це єдиний законопроєкт, розроблений відповідно до строків, передбачених Планом заходів з реалізації Національного плану управління відходами на 2025 – 2033 роки.

Що стосується апроксимації Директиви ЄС 1999/31/ЄС про захоронення відходів та Директива ЄС 2018/850 про внесення змін до Директиви 1999/31/ЄС про захоронення відходів, то в 2026 році ситуація не змінилася. Обидві директиви в Україні повністю не впроваджені, а їх положення імплементовані частково. Ще в 2025 році Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України прийняло наказ № 263 «Про затвердження Правил технічної експлуатації полігонів, припинення експлуатації, рекультивації та догляду за полігонами після припинення їх експлуатації». Однак він набере чинності після закінчення воєнного стану. Відсутній також Порядок розроблення програми контролю та моніторингу полігону та вимог до неї. Відповідно до Плану заходів з реалізації Національного плану управління відходами на 2025—2033 роки його затвердження заплановано у 2026 році. Чи буде прийнято даний порядок вчасно і чи запрацює він з моменту прийняття, поки невідомо. Також в Україні поки не встановлено цільових показників щодо зменшення обсягів захоронення побутових відходів на полігонах та зменшення обсягів захоронення побутових відходів, що біологічно розкладаються на полігонах. Розроблення і подання Кабінету Міністрів України законопроекту щодо внесення змін до Закону України “Про управління відходами” заплановано на 2027 рік. Негативно впливає на зменшення захоронення і відсутність спеціальних законів та цільових показників щодо збирання, підготовки до повторного використання та рециклінгу або іншого відновлення відходів. Ці фактори гальмують повну адаптацію положень директиви та створюють ризики для досягнення екологічних цілей.

Якщо говорити про реалізацію законодавства в сфері управління відходами, то чинним на даний час є Національний план управління відходами до 2033 року, затверджений розпорядженням КМУ 27 грудня 2024 року. Окремим розділом Нацплану є програма Запобігання утворенню відходів до 2033 року та Зменшення захоронення біовідходів.

На підставі Національного плану до кінця 2025 року мали бути розроблені та затверджені регіональні плани управління відходами для кожної області. Однак обласні державні адміністрації все ще продовжують розробляти чи приводити у відповідність до нового Нацплану свої Регіональні плани управління відходами. Адже попри те, що затвердження таких мало завершитися ще рік тому – до 27 грудня 2025 року, досі не всі області справилися з цим завданням. Станом на листопад 2026 року затверджено нові регіональні плани управління відходами для 17 областей та м. Києва. Ще 7 областей, відповідно до даних Реєстру СЕО, і досі не мають Регіональних планів управління відходами: Житомирська, Миколаївська, Донецька, Луганська, Тернопільська,

[2] https://me.gov.ua/Documents/Detail/82a41190-c2d7-416c-a8cb-fd7b8ee7c371?lang=uk-UA&isSpecial=True&title=PovidomlenniaProOpriliudnenniaProktuZakonuUkrainiproZmenshenniaVplivuPlastikovoiProduktsiiNaDovkillia

Харківська, Чернівецька. Луганська та Донецька області мабуть і не розроблять таких до закінчення воєнних дій та деокупації їх територій.

Протягом року після прийняття регіональних планів кожна територіальна громада на їхній основі повинна напрацювати та затвердити місцеві плани управління відходами. Всього в Україні є 1470 територіальних громад. Враховуючи, що більшість Регіональних планів були затверджені в 2026 році, а деякі ще й досі не затверджені, розроблення та затвердження місцевих планів управління відходами затягнеться на 2027 рік. Станом на листопад 2026 року в Реєстрі СЕО розпочали процедуру стратегічної екологічної оцінки своїх місцевих планів управління відходами 285 територіальних громад, з них 33 громади вже повністю пройшли процедуру та мають затверджені місцеві плани управління відходами. Лідером є Сумська область – 7 затверджених планів управління відходами. Після неї ідуть Волинська та Дніпропетровська області – по 6 затверджених місцевих планів управління відходами. Рівненська та Херсонська області – по 4 затверджених місцевих планів управління відходами. В Закарпатській – 3, в Полтавській, Чернігівській та Житомирській лише по одній громаді затвердили місцевий план управління відходами. Чимало громад вже завершили процедуру громадського обговорення звіту з СЕО, а відтак мають шанси встигнути затвердити місцеві плани управління відходами в їхніх громадах до кінця 2026 року та розпочати їх фінансування та втілення вже з початку 2027 року.

В підсумку на кінець 2026 року ми маємо затримки у законодавчому процесі та низький рівень пріоритетності питань управління відходами на державному рівні, що призвело до відсутності вузькопрофільного законодавства та відповідних підзаконних актів, а відтак механізмів та інструментів впровадження європейських стандартів управління відходами в Україні, зокрема шляхом реалізації Національного плану управління відходами, а також регіональних та місцевих планів. Проблемою також залишається недостатність фінансування та відсутність економічних стимулів для зміни підходів до управління відходами, що сповільнює впровадження ієрархії управління відходами.

Бенчмарк 27.5

Україна продовжує наближення до актів права ЄС у сфері водних ресурсів та прийняла і впровадила актуальні плани управління річковими басейнами для кожного району річкового басейну, що повністю знаходиться на її території, включаючи частини міжнародних районів річкових басейнів, що знаходяться на її території, та забезпечує наявність правової бази та механізму міжнародної координації цих планів. Україна продовжує наближення до положень, що стосуються, серед іншого, моніторингу, відшкодування витрат на послуги з водопостачання, комбінованого підходу до точкових та дифузних джерел, очищення стічних вод та штрафів за недотримання вимог. Плани необхідних інвестицій у водну інфраструктуру готові і визначені фінансові ресурси, необхідні для їх реалізації. Україна має високий рівень наближення і продовжує наближення до законодавства про питну воду та продовжує наближення до Рамкової директиви про морську стратегію.

У 2026 році Україна продовжила наближення водного законодавства до acquis ЄС, однак більшість вимог бенчмарку 27.5 залишаються невиконаними. Спостерігається часткове узгодження водного законодавства та складність реалізації планів управління річковими басейнами (ПУРБ) через слабку інституційну спроможність і обмежене фінансування. Сам уряд у Національній програмі адаптації законодавства України до права ЄС оцінює законодавство як частково узгоджене з більшістю водних директив, а з новою Директивою 2024/3019 про очищення міських стічних вод – як низько узгоджене. Відстає і виконання самої Програми. Державну цільову соціальну програму

покращення питного водопостачання України на період до 2035 року не внесено на розгляд уряду у встановлений строк (червень 2026 року), а низка завдань зі строком до кінця 2026 року, зокрема щодо посилення відповідальності за порушення водного законодавства та змін до Водного кодексу, досі не виконана.

Формально ПУРБ для всіх дев'яти районів річкових басейнів на 2025-2030 роки затверджені, проте їх реалізація суттєво відстає. Програми заходів оцінено в близько 348 млрд грн, але джерела їх фінансування не визначені, а відповідальності за невиконання заходів не передбачено. Відповідно до Звіту про виконання плану роботи Державного агентства водних ресурсів України, у 2025 році було виконано лише 6 заходів, а у процесі виконання та/або включення до документів планування знаходилося близько 30% від загальної кількості. У свою чергу, підготовка другого циклу планування має розпочатися вже наприкінці 2027 року, тоді як методичні рекомендації з оновлення ПУРБ Програма адаптації передбачає лише до кінця 2028 року.

Не створено і повноцінної правової бази басейнового управління. Реформа водного врядування, яка мала б об'єднати управління поверхневими, підземними та морськими водами, запровадити видачу дозволів за басейновим принципом і сучасні екологічні нормативи якості вод, наразі знаходиться в розробці. Механізм міжнародної координації ПУРБ у національному законодавстві не врегульований. Порядок розроблення плану управління річковим басейном не містить положень щодо узгодження планів із суміжними державами чи підготовки спільних міжнародних планів, як того вимагають статті 3 і 13 Водної рамкової директиви. На практиці координація тримається на роботі міжнародних комісій. Наприклад, у 2026 році Україна головує в Міжнародній комісії із захисту річки Дунаю, активізувалася співпраця з Молдовою в межах Дністровської комісії. Тож координація потребує більш чіткого закріплення в національному законодавстві.

Моніторинг вод залишається недостатнім для оцінки стану всіх масивів. Попри незначне розширення програми моніторингу на 2026 рік і відновлення діагностичного моніторингу підземних вод, мережа охоплює не більше 10% масивів поверхневих вод. Не налагоджено системного контролю пріоритетних речовин та інвентаризації їх скидів.

Принцип відшкодування витрат на водні послуги також не впроваджено. Мінекономіки підготувало проєкт Стратегії відшкодування витрат, схвалення якої за Програмою адаптації має відбутися до грудня 2027 року. Натомість тарифна політика змінюється стихійно. Після багаторічного стримування тарифів повноваження встановлювати тарифи передали органам місцевого самоврядування. Тарифи, таким чином, можуть змінюватися без єдиної методології, зв'язку з екологічними цілями ПУРБ та механізмів захисту вразливих споживачів, на необхідність яких прямо вказує і Єврокомісія.

Комбінований підхід до точкових і дифузних джерел забруднення також не запроваджено. Дифузне забруднення із сільськогосподарських джерел досі не врегульоване. Закон про захист вод від забруднення нітратами, зареєстрований ще у 2024 році, ухвалено лише в першому читанні у листопаді 2026 року, а зони, вразливі до нітратів, не визначені. Відсутні методичні рекомендації із визначення гранично допустимих скидів для підприємств, не охоплених висновками щодо найкращих доступних технологій. Посилення відповідальності за порушення водного законодавства так і не відбулося, тож чинні штрафи залишаються символічними і не стримують порушників.

Плани інвестицій у водну інфраструктуру з визначеними джерелами фінансування не підготовлені. Близько 96% вартості заходів ПУРБ припадає на очисні споруди та каналізаційні мережі, які, до того ж, зазнають руйнувань унаслідок воєнних дій. Оцінку інвестиційних потреб і план впровадження Директиви 2024/3019 не розроблено, а її транспозиція має відбутися до 2030 року.

Найбільший прогрес досягнуто щодо питної води. У вересні 2026 року ухвалено Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань у сферах питного водопостачання та водовідведення», що має запровадити ризик-орієнтований підхід до контролю якості питної води. Проте самої методики управління ризиками в системі централізованого питного водопостачання ще немає. Також не оновлено гігієнічні вимоги до питної води, не затверджено вимоги до матеріалів, що контактують з водою.

Щодо Рамкової директиви про морську стратегію, регулярний моніторинг відкритої частини Чорного та Азовського морів через бойові дії неможливий, нову програму морського моніторингу досі не визначено, а план дій для досягнення доброго екологічного стану морів відкладено до завершення воєнного стану.

Таким чином, за бенчмарком 27.5 у 2026 році Україна зробила лише окремі кроки, насамперед щодо питної води. Ключові вимоги щодо дієвої реалізації та фінансування ПУРБ, правової бази міжнародної координації, відшкодування витрат, контролю дифузного забруднення та інвестиційних планів залишаються невиконаними. Без цих дій перший цикл планування ПУРБ ризикує завершитися без помітного покращення стану водних масивів. Вирішальним для бенчмарку 27.5 може стати наступний, 2027 рік. Ухвалення закону про нітрати в цілому, реформа водного врядування та схвалення стратегії відшкодування витрат покажуть, чи готова держава перейти від наближення законодавства до його реального впровадження.

Бенчмарк 27.6

Україна продовжує наближення до acquis ЄС у сфері **охорони природи**, наприклад, шляхом ухвалення закону про Смарагдову мережу, подала Комісії перелік запропонованих територій «Натура 2000», які достатньо охоплюють типи оселищ, зокрема водно-болотні угіддя, та види відповідно до вимог директив про птахів і про оселища, щоб забезпечити підтримання або відновлення цих оселищ і видів у сприятливому стані збереження. Україна забезпечила спроможність управляти мережею «Натура 2000», зокрема шляхом надання відповідного охоронного статусу визначеним територіям і ефективного впровадження необхідних заходів збереження, що призведе до їх збереження та поліпшення, а також відповідних вимог щодо незаподіяння шкоди. Україна демонструє, що буде повністю готова забезпечити виконання та застосування вимог acquis ЄС у сфері охорони природи на дату вступу.

Станом на 2026 рік чинне законодавство України залишається недостатнім для захисту та збереження природних оселищ та видів дикої фауни і флори. Наближення національного законодавства до Оселищної та Пташиної директив досі триває. Законопроєкт № 4461 від 04.12.2020 «Про території Смарагдової мережі» не ухвалений. У 2025-26 роках в межах міжнародного проєкту LIFE «Збереження природної спадщини для LIFE в Україні» (ConNaturLIFE Ukraine) було розроблено новий проєкт Закону України «Про території збереження», спрямований на імплементацію положень Пташиної та Оселищної директив. Станом на листопад 2026 року новий законопроєкт перебуває на етапі експертного та міжвідомчого доопрацювання.

Відповідно до Національної програми адаптації законодавства України до acquis ЄС, строки транспозиції основних положень Пташиної та Оселищної директив відтерміновані до 2030 року, що створює ризик несвоєчасного виконання бенчмарка 27.6 та недостатнього часу для практичного впровадження відповідного законодавства до вступу України в ЄС, а також ризик втрати природоохоронної цінності територій Смарагдової мережі через відсутність належної охорони, менеджменту та моніторингу.

Негативним є також те, що набрання чинності Порядку здійснення моніторингу біологічного та ландшафтного різноманіття відкладено до скасування воєнного стану.

Станом на листопад 2026 року залишається незавершеним наближення національного законодавства до низки інших актів ЄС у цій сфері. Відсутні закони, які б імплементували Регламент (ЄС) 2024/1991 Європейського Парламенту та Ради від 24 червня 2024 року про відновлення природи та внесення змін до Регламенту (ЄС) 2022/869.

Прийнято підзаконні акти, спрямовані на впровадження вимог Регламенту (ЄС) № 1143/2014 про інвазійні чужорідні види та заплановано впровадження Порядку віднесення видів до інвазійних. Водночас ухвалення Порядку не означає ухвалення самого списку та впровадження заходів, а також завершення імплементації Регламенту: необхідно забезпечити формування та затвердження відповідного переліку, запровадження системи запобігання проникненню і поширенню таких видів, раннього виявлення, швидкого реагування, контролю та управління їхніми популяціями.

У 2026 році Україна зробила окремі кроки у сфері охорони біорізноманіття. Схвалено Стратегію збереження біологічного різноманіття до 2035 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2026–2028 роки. Ефективність реалізації Стратегії залежатиме від забезпечення її заходів фінансуванням, відповідальними виконавцями, належними строками та механізмами моніторингу.

Внесено зміни до нормативних актів щодо збереження біорізноманіття в лісах. Зміни були спрямовані на уточнення вимог щодо збереження мертвої деревини у лісах, уточнення об’ємних характеристик, розширення категорій дерев, що залишаються у лісах (зокрема, щодо VI категорії стану) під час проведення лісогосподарських заходів. Це сприятиме збереженню оселищ видів, залежних від мертвої деревини, та підвищенню екологічної цінності лісових екосистем. Водночас ці зміни мають обмежений предмет регулювання і не замінюють комплексного наближення лісового та природоохоронного законодавства до вимог ЄС щодо збереження біорізноманіття. Запропоновано також зміни, спрямовані на обов’язкове погодження створення об’єктів Смарагдової мережі, а також охоронних зон органами місцевого самоврядування у лісах державної форми власності. Такі зміни мають на меті забюрократизувати процедуру створення таких об’єктів і зон і, таким чином утруднити їх створення і охорону.

Основні системні механізми територіальної охорони природних оселищ і видів, створення та затвердження територій Смарагдової мережі, мережі Natura 2000, управління такими територіями, в тому числі запровадження заходів збереження, моніторингу біорізноманіття досі не забезпечені належною законодавчою та інституційною основою.

Іншою проблемою імплементації Оселищної директиви є відсутність повноцінної системи суворої охорони видів, зазначених у Додатку IV, відповідно до вимог статті 12 Директиви. Важливо, що сувора охорона таких видів має забезпечуватися в межах усього їхнього природного ареалу, а не лише на територіях природно-заповідного фонду чи Смарагдової мережі. Вона передбачає, зокрема, заборону навмисного вилову, вбивства, турбування, знищення або пошкодження місць розмноження чи відпочинку відповідних видів, а також інші заходи, визначені Директивою.

В Україні наявність природоохоронного статусу території не завжди забезпечує належний рівень охорони видів, а законодавство не сформувало комплексного механізму суворої охорони всіх видів, які підлягають захисту відповідно до Додатків IV і V Оселищної директиви. Так само потребує наближення законодавство щодо охорони

диких птахів, зокрема створення загальної системи захисту всіх видів диких птахів, передбаченої статтею 5 Пташиної директиви, та належного регулювання полювання відповідно до її положень.

Відповідно до планів імплементації встановлення суворого режиму захисту видів є можливим на територіях Смарагдової мережі, які перекриваються з територіями природно-заповідного фонду, а саме в заповідних зонах заповідників, національних парків, в заповідних урочищах, однак статистичні дані щодо їх площі не встановлені, оскільки такі дані не входять в моніторинг стану ПЗФ України, окремий облік площ таких зон не ведеться. На територіях Смарагдової мережі, які не мають статусу ПЗФ такий суворий режим охорони не здійснюється.

Території Смарагдової мережі в Україні на національному рівні досі офіційно не затверджено, види дикої флори і фауни та природні оселища перебувають під загрозою зникнення через воєнні дії та господарську діяльність.

Інвентаризація та картування типів природних оселищ і біорізноманіття в рамках розроблення Смарагдової мережі виконується фрагментовано не на всій території України. Національна програма адаптації законодавства України до acquis ЄС (2026) відкладає виконання завдання із збору даних та картографування поширення видів і середовищ існування, розробки та подання пропозицій щодо майбутніх територій мережі NATURA 2000 до 2033 року.

У 2026 році розпочалася робота щодо підготовки бази даних NATURA 2000 в рамках проекту «Enhancing Ukraine's Capacity to Establish the NATURA 2000 Protected Areas Network under EU-Ukraine Negotiation Cluster 4». Одними з основних напрямків роботи в проекті є визначення видів та оселищ, для яких наявна мережа природоохоронних територій потребує доповнення або покращення для виконання вимог NATURA 2000; підготовку переліку територій майбутньої мережі NATURA 2000 в Україні; формування підсумкового набору даних NATURA 2000 та стандартних форм даних (Standard Data Forms, SDF) для запропонованих територій; підготовку дорожньої карти подальших кроків із впровадження NATURA 2000 в Україні.

Система моніторингу стану збереження оселищ і видів є фрагментованою та не стандартизованою. Дані збираються різними суб'єктами без належної координації, методик та обміну даними, що не дозволяє забезпечити регулярне оцінювання стану збереження видів та оселищ, визначення тенденцій зміни чисельності популяцій, поширення видів та стану природних оселищ.

Управління та менеджмент територій Смарагдової мережі частково можливі на територіях ПЗФ, які мають перекриття зі Смарагдовими територіями. Однак єдина система управління всією мережею відсутня. На території лісових господарств цілеспрямоване управління оселищами відсутнє.

Правові рамки планування та розвиток інфраструктури (включаючи відновлювану енергетику, зокрема гідро- та вітроенергетику, а також туризм) не в повній мірі відповідають відповідним актам ЄС (охорона природи), кумулятивний вплив на території з високою природною цінністю не враховується. Процедури ОВД часто застосовуються формально, а кумулятивні впливи належним чином не оцінюються, особливо у проєктах відновлюваної енергетики.

Відтак, станом на кінець 2026 року законодавче врегулювання територіальної охорони природних оселищ і видів залишається невирішеним. Відтермінування строків транспозиції основних положень Пташиної та Оселищної директив створює низку ризиків, головним з яких є ризик втрати природоохоронної цінності територій

Смарагдової мережі через відсутність належної охорони, менеджменту та моніторингу, а створення нових територій та об'єктів охорони стикається з законодавчими ініціативами, спрямованими на утруднення чи зупинку цього процесу.

Бенчмарк 27.7

Україна продовжує наближення до acquis ЄС у сфері **промислових викидів** та запобігання забрудненню, включаючи відповідний моніторинг та звітність. Вона просунулася в наданні дозволів промисловим установкам та збільшила наближення до висновків про найкращі доступні технології.

Директива про промислові викиди частково транспонована в національне законодавство України Законом України "Про інтегроване запобігання і контроль промисловому забрудненню". Також створено відповідних департамент в Міністерстві економіки та захисту довкілля України та електронну он-лайн систему для подачі заяв та видачі інтегрованих дозвіллєвих дозволів. Водночас закон передбачає тривалий перехідний період, зокрема існуючі установки повинні привести свою діяльність у відповідність до нових вимог та перейти на інтегровані довкіллєві дозволи до серпня 2029 року. Нові установки зобов'язані отримувати інтегрований дозвіл до початку діяльності, однак жоден інтегрований довкіллєвий дозвіл станом на грудень 2026 року не виданий. Технічні вимоги щодо великих спалювальних установок (LCP), середніх спалювальних установок (MCP), установок, що використовують органічні розчинники, та установко виробництва діоксиду титану у національне законодавство досі не транспоновані. Таким чином, у разі подання заяви на отримання інтегрованого довкіллєвого дозволу новою установкою на початку 2027 року, він буде виданий на підставі національних нормативів гранично допустимих викидів, які не узгоджені з acquis ЄС. Єдиним сектором, де технічні вимогами є транспонованими станом, є спалювання та сумісне спалювання відходів, однак відповідна інфраструктура в Україні на сьогодні відсутня.

Висновки щодо найкращих доступних технологій та методів управління (BAT) у жодній із горизонтальних чи секторальних сфер не затверджені на національному рівні. Відповідно до чинного законодавства, навіть після їх прийняття вони застосовуватимуться до існуючих установок лише через чотири роки після завершення воєнного стану. Відтак реальне застосування технічних вимог до експлуатації найбільших забруднювачів, пов'язаних із найкращими доступними технологіями та методами управління, відкладене на невизначений строк. Робота з транспонування оновленої Директиви (ЄС) 2024/1785 наразі ще не розпочалася.

В Україні створено законодавчу основу для функціонування національного реєстру викидів та перенесення забруднювачів, і відповідний національний реєстр формально функціонує. Водночас його ефективність є суттєво обмеженою. Зокрема, у зв'язку із запровадження в Україні воєнного стану подання суб'єктами господарювання звітів про викиди та відходи є добровільним. Через це в 2024 році лише частина зобов'язаних операторів подали відповідні звіти, а у 2025 та 2026 роках кількість поданих звітів іще більше скоротилася. Функціонал національного реєстру викидів та перенесення забруднювачів є недоопрацьований та не відповідає вимогам Протоколу ЄЕКООН про реєстри викидів та перенесення забруднювачів та відповідним вимогам acquis ЄС. Окреме занепокоєння викликає факт обмеженого доступу громадськості до даних Національного реєстру викидів та перенесення забруднювачів, який розміщений на он-лайн платформі Екосистема, який вимагає використання електронного підпису для проходження процедур ідентифікації та авторизації.

Таким чином, 2026 рік жодним чином не допоміг Україні просунутися у досягненні бенчмарку 27.7.

Бенчмарк 27.9

Україна має високий рівень узгодженості з кліматичним acquis ЄС і продемонструвала готовність до його застосування та забезпечення виконання після вступу до Європейського Союзу. Україна створила надійну систему моніторингу, звітності та верифікації відповідно до вимог Регламенту про управління Енергетичним Союзом. Україна оновила свою Довгострокову стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050 року відповідно до мети Європейського Союзу щодо досягнення **кліматичної нейтральності** до 2050 року.

У 2026 році Україна продовжила наближення національного законодавства до кліматичного законодавства Європейського Союзу. Основними напрямами цього процесу стали оновлення стратегічних документів, удосконалення системи моніторингу та звітності щодо викидів парникових газів, а також підготовка законодавчих засад для створення національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів. Водночас оцінка прогресу має здійснюватися з урахуванням заключних бенчмарків 27.9 та 27.10, які передбачають не лише наближення законодавства до права ЄС, а й готовність України забезпечити його практичне застосування після вступу до Європейського Союзу.

Важливим кроком у виконанні цього бенчмарка стало затвердження у червні 2026 року Довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року, яка враховує мету досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Правові засади державної кліматичної політики визначені Законом України «Про основні засади державної кліматичної політики» від 8 жовтня 2024 року, спрямованим на наближення законодавства України до Регламенту (ЄС) 2021/1119 Європейського Парламенту і Ради від 30 червня 2021 року про встановлення рамок для досягнення кліматичної нейтральності. Тому, Україна сформувала основні законодавчі та стратегічні передумови для реалізації довгострокових кліматичних цілей, однак їх досягнення залежатиме від ефективності передбачених заходів та належного контролю за їх виконанням.

У червні 2026 року Уряд також затвердив оновлений Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року, який додатково охоплює сільське господарство, лісове господарство та землекористування. Зазначений документ є важливим інструментом наближення до Регламенту (ЄС) 2018/1999 Європейського Парламенту і Ради від 11 грудня 2018 року про управління Енергетичним Союзом та кліматичними діями, що передбачає комплексне планування, моніторинг та звітність у сфері енергетики й клімату. Водночас затвердження стратегічних документів саме по собі не гарантує досягнення встановлених кліматичних цілей, оскільки необхідним залишається забезпечення їх практичного виконання та систематичного оцінювання результативності.

Певний прогрес досягнуто у сфері моніторингу та оцінювання реалізації державної кліматичної політики. Зокрема, постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2026 року № 1230 «Деякі питання проведення моніторингу та оцінки реалізації державної кліматичної політики» затверджено відповідний порядок, що створює нормативні передумови для систематичного оцінювання кліматичних заходів. Крім того, продовжується розвиток системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів, правові засади якої встановлені Законом України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» від 12 грудня 2019 року.

Водночас для виконання бенчмарка необхідно забезпечити не лише наявність відповідних нормативно-правових актів, а й достовірність даних про викиди парникових газів, регулярність звітності та ефективне застосування механізмів моніторингу.

Отже, у 2026 році Україна досягла помітного прогресу у виконанні бенчмарка 27.9, насамперед завдяки оновленню стратегічних документів та розвитку нормативного забезпечення кліматичної політики. Водночас повне виконання цього бенчмарка потребує підтвердження практичної ефективності запроваджених механізмів та готовності державних органів забезпечувати дотримання кліматичного законодавства Європейського Союзу.

Бенчмарк 27.10

Україна має високий рівень наближення до acquis ЄС у сфері **торгівлі викидами**, зокрема шляхом ухвалення законодавства про функціонування Директиви ЄС про систему торгівлі викидами та її подальших змін. Зокрема, Україна забезпечила наявність та імплементацію відповідного законодавства про моніторинг та звітність, верифікацію та акредитацію урамках системи торгівлі викидами у повному обсязі та моніторинг, звітність та верифікацію викидів парникових газів з морського сектору. Україна також наблизилася до законодавства ЄС, що застосовується до Реєстру Союзу, безкоштовних квот, аукціонів для сектору судноплавства та впровадження Схеми компенсації та скорочення викидів вуглецю для міжнародної авіації. Україна продемонструвала достатній прогрес, щоб мати змогу імплементувати Механізм вуглецевого коригування імпорту після вступу.

На відміну від стратегічного планування, створення національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів залишається одним із ключових невиконаних завдань України. Відповідні зобов’язання випливають із Директиви 2003/87/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 13 жовтня 2003 року про встановлення системи торгівлі квотами на викиди парникових газів у межах Союзу. У 2026 році у Верховній Раді України було зареєстровано законопроєкт № 15386 від 7 липня 2026 року та альтернативні законопроєкти № 15386-1 і № 15386-2, спрямовані на створення відповідного правового регулювання. Однак станом на листопад 2026 року національна система торгівлі квотами не функціонує, а необхідне законодавство залишається на стадії розгляду.

Однією з основних передумов запровадження такої системи є належне функціонування моніторингу, звітності, верифікації викидів парникових газів та акредитації верифікаторів. Попри наявність відповідного законодавчого регулювання його сфера застосування залишається вужчою, ніж передбачено правом Європейського Союзу. Подальшого наближення потребують вимоги щодо авіації та судноплавства, зокрема моніторингу викидів парникових газів у морському секторі. Окремим завданням залишається наближення законодавства до вимог Європейського Союзу щодо автомобільного транспорту та будівель, які охоплюються окремою системою торгівлі викидами. Необхідним є також створення належних механізмів функціонування реєстрів, безоплатного розподілу квот, проведення аукціонів та контролю за виконанням відповідних зобов’язань.

Важливою складовою бенчмарка 27.10 є підготовка України до застосування Механізму вуглецевого коригування імпорту, передбаченого Регламентом (ЄС) 2023/956 Європейського Парламенту і Ради від 10 травня 2023 року про встановлення механізму вуглецевого коригування імпорту. Для цього необхідно забезпечити достовірний облік викидів парникових газів під час виробництва відповідної продукції, належну адміністративну спроможність та наближення національного законодавства до вимог Європейського Союзу. Водночас Національна програма адаптації законодавства

України до права Європейського Союзу (acquis ЄС), затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2026 року № 438, передбачає подальші заходи з наближення законодавства у сфері зміни клімату, однак їх виконання саме по собі не забезпечуватиме досягнення всіх вимог цього бенчмарка.

Тож, прогрес України у виконанні бенчмарка 27.10 залишається обмеженим, оскільки попри розвиток системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів і підготовку відповідних законопроєктів, основні механізми системи торгівлі квотами ще не запроваджено. Подальше наближення до acquis ЄС потребує не лише ухвалення законодавства, а й створення необхідної інституційної та технічної інфраструктури для його практичного застосування.

Загалом аналіз виконання бенчмарків 27.9 та 27.10 свідчить, що у 2026 році Україна досягла найбільшого поступу у сфері стратегічного планування та нормативного забезпечення державної кліматичної політики. Водночас основним викликом залишається перехід від формування правових засад до повноцінного функціонування кліматичних інструментів Європейського Союзу, насамперед системи торгівлі квотами на викиди парникових газів.

Бенчмарк 27.11

Україна продемонструвала достатній **потенціал адміністративних органів** на всіх рівнях з високими стандартами доброчесності, зокрема інспекційних служб, і надалі покращує координацію роботи та демонструє, що всі відповідні адміністративні структури та адекватна підготовка запроваджені задовго до вступу, щоб уможливити імплементацію та виконання acquis у всіх сферах цього розділу.

У 2026 році Україна продовжила інституційні зміни у довкіллєвій сфері, однак їхні результати поки не свідчать про досягнення достатньої адміністративної спроможності всіх органів, відповідальних за впровадження та забезпечення виконання довкіллєвих *acquis ЄС*. Попри окремі позитивні організаційні зміни, система екологічного врядування залишається фрагментованою, характеризується кадровим дефіцитом, недостатнім фінансуванням, дублюванням окремих функцій та слабкою координацією між центральним, обласним і місцевим рівнями.

Однією з ключових інституційних змін стало перейменування Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України на Міністерство економіки та довкілля України відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 2026 року № 963, а також відновлення окремого Міністерства аграрної політики та продовольства України. Це певною мірою змінило попередню модель об'єднаного управління економічною, аграрною та екологічною політиками. Водночас залишається відкритим питання, чи сприятиме така реорганізація реальному посиленню довкіллєвого напряму, зокрема через уникнення пріоритизації економічних цілей і завдань відносно із довкіллєвими, забезпечення його достатнім кадровим потенціалом, фінансуванням та належним представництвом у процесах формування державної політики. Окремою проблемою залишалася недостатня кількість фахівців для реалізації, зокрема законодавства про оцінку впливу на довкілля та промислове забруднення. Тому організаційні зміни 2026 року потребують оцінки насамперед з погляду фактичної укомплектованості профільних підрозділів та їхньої спроможності виконувати нові євроінтеграційні завдання.

Важливу роль у системі екологічного врядування продовжують відігравати спеціалізовані центральні органи виконавчої влади. Зокрема, Державне агентство водних ресурсів України (далі – Держводагентство), Державне агентство лісових ресурсів України (далі – Держлісагентства), Державна служба геології та надр України

(далі – Держгеонадра), Державна екологічна інспекція України (далі – ДЕІ) та Державне агентство України з управління зоною відчуження (далі – ДАЗВ) мають забезпечувати реалізацію державної політики у відповідних сферах природокористування та збереження довкілля. Водночас результати дослідження ЕПЛ засвідчили, що наявність цих органів не гарантує належного виконання відповідних функцій через проблеми їхньої внутрішньої організації, кадрового забезпечення, фінансування та розмежування повноважень.

Особливо показовою є ситуація з Держводагентством. У травні 2026 року ЕПЛ завершила громадську експертизу його повноважень та інституційної спроможності, яка виявила системні проблеми управління водними ресурсами. Зокрема, державний моніторинг на початку 2026 року охоплював не більше 10% масивів поверхневих вод, зафіксовано проблеми функціонування інформаційних ресурсів і доступу до даних Водного кадастру, а також недостатнє фінансування заходів з екологічного оздоровлення річок. Станом на 2026 рік запланована чисельність працівників Агентства становила близько 11,6 тисячі одиниць, порівняно з майже 19 тисячами у 2021 році, що також актуалізує питання кадрової та операційної спроможності. Виявлено й дублювання окремих функцій із Державним агентством України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм, зокрема щодо управління водогосподарськими об'єктами. Ці проблеми безпосередньо впливають на здатність України виконувати вимоги водного *acquis ЄС*, зокрема щодо моніторингу вод, басейнового управління та досягнення належного екологічного стану водних об'єктів.

У діяльності Держлісагентства залишається невирішеним питання розмежування господарських, управлінських та контрольних функцій. Хоча формально функції було розмежовано, фактично система функціонує без змін, оскільки для лісової галузі в України характерні чисельні родинні та економічні зв’язки у рамках системи управління і господарювання, котрі, за нормального функціонування галузі, мали б розглядатися як конфлікт інтересів і неприпустимі корупційні ризики. Крім того, попри, з одного боку заяви про необхідність відкриття і зниження адміністративної зарегульованості галузі, від суб’єктів, пов’язаних із лісової галуззю висуваються законодавчі ініціативи щодо монополізації, зокрема, процедури підготовки матеріалів з оцінки впливу на довкілля у рамках інституцій, котрі напряму залежать від постійних лісокористувачів. У зв’язку з монополізацією функцій постійного лісокористування у ДП “Ліси України” посилилась залежність наукових установ лісового профілю від цього суб’єкта господарювання, оскільки значна частина науково-дослідних робіт та контрактів наукових установ виконується на замовлення цього суб’єкта. Поєднання в межах однієї системи функцій управління лісовими ресурсами, господарської діяльності та контролю створює ризики конфлікту інтересів і недостатньої незалежності контролю. Додатковими проблемами є питання прозорості лісокористування, доступності інформації про рубки та недостатня орієнтація управління лісами на збереження екосистем і біорізноманіття. Для наближення до вимог ЄС необхідно забезпечити пріоритетність екологічних функцій лісового управління, належний моніторинг стану лісів та ефективні механізми контролю за їхнім використанням. Щодо врегулювання ринку деревини, то розроблено законопроєкт 15352 “Про обіг товарів, пов’язаних зі знелісненням та/або деградації лісів”. Цей законопроєкт направлений на імплементацію Регламенту EUDR ЄС. Законопроєкт регулює питання пов’язані зі знеліснення, проте від жодним чином не врегульовує питання, пов’язані із законністю заготівлі деревини, покладаючись лише на існуючу дозвільну систему у галузі лісового господарства, котра в Україні вже неодноразово демонструвала свої значні недоліки, пов’язані із видачею дозвільних документів з не лише процедурних норм, але й по суті, зокрема, шляхів видачі дозволів (лісорубні квитки) на рубки у пралісах, де будь-які рубки прямо заборонені законом (полонина Руна). Жодних додаткових запобіжних механізмів, окрім вже існуючих, у законопроєкті не запропоновано і тому він не може вважатися таким, що

достатнім чином гарантує дотримання вимог відповідного регламенту ЄС шляхом застосування національного законодавства України.

Держгеонадра також потребує посилення інституційної спроможності для забезпечення екологічно відповідального управління надрами. Зокрема, залишаються актуальними питання інтеграції екологічних вимог у процедури надрокористування, прозорості дозвільних процедур, доступності геологічної інформації та ефективного контролю за раціональним використанням і охороною надр.

ДАЗВ, зі свого боку, виконує специфічні функції щодо управління зоною відчуження, радіоекологічного моніторингу та поводження з радіоактивними відходами. Повномасштабна війна суттєво ускладнила виконання цих завдань через безпекові ризики, обмежений доступ до окремих територій та пошкодження інфраструктури. Це потребує додаткового технічного й кадрового забезпечення, а також посилення спроможності здійснювати моніторинг радіоактивного забруднення.

Окремим питанням залишається інституційна відповідальність за збереження біорізноманіття та природних оселищ. Відповідні функції розподілені між профільним міністерством, Держлісагентством, установами природно-заповідного фонду та іншими органами, що ускладнює формування єдиної системи управління. Отже, питання створення належної інституційної моделі управління біорізноманіттям залишається актуальним.

Важливим кроком 2026 року стала також реорганізація територіальних органів Державної екологічної інспекції відповідно до постанови КМУ від 29 квітня 2026 року № 535. Нею передбачено утворення міжрегіональних територіальних органів шляхом злиття наявних інспекцій. Одночасно граничну чисельність центрального апарату збільшено з 89 до 104 посад, а територіальних органів зменшено з 1531 до 1416 посад. Така оптимізація потенційно може підвищити ефективність управління, однак створює ризики зниження територіальної доступності та оперативності екологічного контролю. Тому її результативність залежатиме від фактичного кадрового забезпечення нових органів, матеріально-технічної бази, лабораторних можливостей і спроможності здійснювати контроль на всій території відповідальності. Водночас реорганізація ДЕІ не вирішує системних питань незалежності інспекторів, запобігання корупції та забезпечення невідворотності відповідальності за порушення природоохоронного законодавства. Крім того, перехідний період, пов'язаний із припиненням діяльності попередніх територіальних органів та початком функціонування новоутворених міжрегіональних органів, може зумовити прогалини у здійсненні державного екологічного нагляду (контролю), зокрема у випадках несвоєчасного передання повноважень, справ, матеріалів і ресурсів, необхідних для їхньої реалізації.

На регіональному та місцевому рівнях залишається актуальною низка проблем. Структурні підрозділи обласних військових адміністрацій, відповідальні за реалізацію екологічної політики, мають нерівномірну кадрову та організаційну спроможність. У багатьох громадах екологічні функції не забезпечені окремими структурними підрозділами або достатньою кількістю профільних спеціалістів. Це обмежує можливості реалізації місцевих природоохоронних програм, належного управління відходами, моніторингу довкілля та виконання інших екологічних повноважень.

Загалом у 2026 році Україна продемонструвала певний прогрес у реформуванні інституційної системи екологічного врядування, проте він переважно стосується організаційних змін, а не підтвердженого підвищення фактичної спроможності відповідних органів. Для виконання бенчмарка необхідно забезпечити достатнє кадрове та фінансове забезпечення спеціалізованих органів, чітке розмежування їхніх повноважень, усунення конфліктів інтересів, посилення міжвідомчої координації та системне навчання працівників щодо застосування екологічного *acquis ЄС*.

Висновки

У підсумку доводиться констатувати, що 2026 рік не відзначився значимим прогресом в частині Розділ 27 переговорного процесу про вступ України до ЄС “Довкілля та зміна клімату”. При цьому позитивно, що в умовах повномасштабної війни Україні вдалося підтримати на існуючому рівні та суттєво не відкотитися назад у жодній із аналізованих сфер. Також можна відзначити, що 2026 рік став роком планування подальших реальних заходів з наближення до стандартів ЄС у сфері довкілля та клімату, строки виконання яких є дуже амбітними. На 2027 рік заплановано прийняття такої кількості актів первинного законодавства із різних довкіллєвих підсекторів, скільки не було прийнято за увесь наш євроінтеграційний шлях. Сподіваємося, що наступного року подібний огляд буде більш насиченим і хоча би за окремими бенчмарками можна буде говорити про питання готовності до закриття відповідних підсекторів.